

entrevista

En Jordi i jo ens trobem al bar de la plaça de Torroella de Montgrí. Ens asseiem en una taula de dins perquè fa una tarda grisa i l'aire comença a ser fresc. Enraonem de la tenora, dels seus primers passos i de l'ofici de músic. Em parla de la vocació i de les hores d'estudi, dels camins per descobrir i dels que no porten enlloc. La seva història comença en les formacions de cobla, però fa uns anys va decidir provar sort intentant portar la tenora cap a altres indrets. Avui ha gravat projectes de tota mena i ha tocat als cinc continents, i encara li queda corda. Darrerament, ha treballat en un nou disc de tenora i acordió amb Perepau Ximenis, s'ha incorporat en un projecte de fados amb la cantant Nevoa i ha fet el primer enregistrament de tenora en una *big band*. El proper mes de maig, s'estrenarà a Figueres una obra seva per a cobla i cor que va acompanyada de textos de Vicenç Pagès, un bon amic seu.

Jordi Molina, l'ambaixador de la tenora

MARTÍ CORTADELLAS > TEXT

PERE DURAN > FOTOS

La música és un ofici molt vocacional, i si tens la sensació que s'ha convertit en una rutina, potser val més que et dediquis a una altra cosa

—**Una persona neix músic o se'n fa?**

—Jo penso que és una combinació de les dues coses. Hi ha una part de naturalitat que ve donada, però això també ha d'anar acompanyat d'una dedicació brutal. Fer el pas per ser professional i trobar un lloc en aquest món és molt difícil. Quan era adolescent, jo ja ho tenia claríssim. Només feia que estudiar.

—**On volia arribar?**

—La meua il·lusió era tocar en una orquestra o en una cobla professional tota la vida. Vaig entrar als Montgrins quan tenia vint anys, i em pensava que ja ho tenia tot fet.

—**Però no va ser així.**

—Van passant els anys i et plantes més coses. Aquestes orquestres estan bé perquè et permeten viure amb un bon sou, però acabes fent allò i prou.

Tenia la sensació que em repetia, em sentia insatisfet i volia provar coses noves.

—**Quines coses?**

—No ho sabia. Aleshores, portar la tenora a fora de l'àmbit de la cobla era una cosa que no s'havia fet mai.

—**I va arribar l'any 1999.**

—Em trobava en una habitació sense sortida. La música és un ofici molt vocacional i, si tens la sensació que s'ha convertit en una rutina, potser val més que et dediquis a una altra cosa. Tenia trenta-sis anys i estava molt agraït de poder ser professional en un país on això no és senzill, però no podia continuar.

—**Quina sortida hi va veure?**

—Aquell any es van produir les circumstàncies ideals per provar altres

coses. Feia un temps que treballava més en la composició i els arranjaments i, a més a més, havia estat en un programa de televisió, el *Bojos pel ball*. Aleshores, vaig creure que havia arribat el moment i vaig fer un salt al buit per intentar canviar de camí.

—**Tres anys enrere havia començat a tocar amb l'Orquestra Maravella.**

—Venia de treballar tretze anys amb els Montgrins i necessitava noves motivacions. Quan els de la Maravella em van trucar, vaig voler pensar que seria diferent, però la veritat és que va ser una altra vegada el mateix.

—**Per què va decidir començar a tocar la tenora?**

—Va ser una casualitat. Jo no vaig decidir res. Els meus pares em van portar al col·legi Santa Maria de Blanes i

“Els programadors de concerts tenien molts dubtes perquè no hi havia ningú que toqués la tenora fora de l'àmbit de la sardana”

hi havia una estudiantina, una banda i una cobla. Un dia, quan tenia set anys, mossèn Joaquim Alqueza va passar per la classe per veure qui s'hi volia apuntar. Vam aixecar la mà la meitat dels alumnes i a mi em van donar un clarinet. Com que tenia facilitat, al cap de tres mesos, em van proposar de tocar la tenora. Jo no sabia ni quin instrument era.

—**I va començar a treballar de valent.**
—Em va enganxar molt des del principi. Quan tenia dotze anys, vaig dir al meu pare que volia estudiar d'una manera més seriosa i em va apuntar amb en Ricard Viladesau, que feia classes a l'Auditori Josep Viader, a Girona.

—**Pau Casals va batejar Viladesau amb el nom de «príncep de la tenora». Com era el seu mestre?**

—Tocava la tenora d'una manera impressionant, però també tocava a la perfecció el clarinet i la viola. Tenia una facilitat terrible.

—**Una d'aquelles persones que neixen amb un do innat per a la música.**

—En Viladesau, sí. Has de pensar que va créixer a Calonge a principis del segle passat i allà no hi havia gaires músics. Va ser pràcticament autodidacte. No tenia piano a casa i componia assegut al sofà. S'imaginava la música i l'escrivia, la portava a dins. Amb la tenora, es passava el dia estudiant i va descobrir noves notes i nous registres. Era un geni i un innovador.

—**I l'any 1970 també va abandonar la cobla.**

—Sí. Tenia més de cinquanta anys, va deixar La Principal de la Bisbal i se'n

va anar a Barcelona per tocar la viola a l'Orquestra Simfònica de la ciutat. Això vol dir que tenia moltes ganes de fer altres coses, però també demostra que tenia un nivell importantíssim.

—**I vostè, amb què es va trobar quan va abandonar la cobla?**

—Al principi, va ser molt difícil. Vaig arribar a pensar que potser hauria de fer marxa enrere. Els programadors de concerts tenien molts dubtes perquè no hi havia ningú que toqués la tenora fora de l'àmbit de la sardana. A més a més, el món de les orquestres és molt endogàmic. Jo portava setze anys al màxim nivell i no em coneixia ningú. La gent que contracta propostes musicals coneix una orquestra o una cobla determinada, però ningú no sap qui en són els músics. Vaig haver de tornar a començar des de zero.

En Viladesau no tenia piano a casa, i componia assegut al sofà. S'imaginava la música i l'escrivia, la portava a dins

—Però un parell d'anys més tard ja tocava amb la Companyia Elèctrica Dharma.

—Sí. Al cap d'un parell d'anys em van començar a sortir moltes coses. Vaig fer molts concerts, em van cridar per fer gravacions i vaig col·laborar amb músics com Maria del Mar Bonet. En aquest país, els músics viuen amb una sensació d'inestabilitat permanent, però aleshores ja vaig pensar que me'n podia sortir.

—Per què la feina de músic és tan difícil a casa nostra?

—Catalunya és un país que produeix grans músics, però és petit i no pot absorbir tota l'oferta que genera. Els

espais són limitats i el pastís s'ha de repartir entre molta gent. Tot això fa que el nivell sigui altíssim en tots els àmbits, tant en la música clàssica com en la música tradicional o moderna.

—La seva formació no és només la d'un músic de cobla.

—No, quan era jove també vaig anar al Taller de Músics de Barcelona. Sempre havia estudiat la música d'una manera molt clàssica, i anar al Taller em va permetre fer harmonia moderna i endin-sar-me en el món del jazz. Aquests estudis van ser molt importants perquè a l'hora d'escriure i compondre m'han servit molt.

—I moltes d'aquestes peces que ha compost avui s'han convertit en obres de referència.

—Quan jo vaig començar a fer aquestes propostes, no s'havia fet res. No hi havia cap peça per a tenora i piano, per exemple. Aleshores, vaig començar a parlar amb compositors com en Guinovart o en Burrull perquè escrivissin obres, i jo també en vaig escriure. Des de l'any 1999, s'ha fet un bon repertori i avui hi ha peces de tenora en molts àmbits que permeten no haver de recórrer a les adaptacions d'altres instruments. Com que abans no s'havia fet res, aquestes peces s'han acabat convertint en algunes de les obres amb les quals treballen els estudiants de tenora de l'ESMUC.

—No es dedica a la docència, però té contacte amb aquests estudiants?

—Avui, hi ha molta gent jove que estudia música tradicional i que també vol fer investigació i introduir el seu instrument en altres tipus de música. Com que és un camí semblant al meu, hi ha músics que em demanen consell. Ara fa poc, vaig ajudar a produir el projecte final de l'ESMUC d'en Manu Sabaté, que és un graller molt bo. Té un grup que es diu Inxa Impro Quartet i porta la gralla al terreny de la improvisació.

—Però, a part d'això, vostè ha tocat la tenora als cinc continents. Es considera un ambaixador d'aquest instrument en terres estranyes?

—Bé, això és una cosa que has de dir tu. Però sí, he tocat en molts països. De jove, amb la cobla i, més endavant, amb la Dharma. A més a més, una de les coses que em vaig proposar l'any 1999 és que volia vendre els meus productes tant a casa com a fora. I la veritat és que m'han sortit moltes coses. L'any 2000, vam fer una gira amb un pianista, en Ramon Escalé, per catorze capitals europees. I a partir d'aquí, vaig conèixer molts músics estrangers que després també em van cridar per anar a fer col·laboracions amb ells. He tocat a molts països, com ara Sud-Àfrica, Brasil, Estats Units, Israel...

Catalunya és un país que produeix grans músics, però és petit i no pot absorbir tota l'oferta que genera

—**I a Espanya?**

—A Espanya fa vint anys que no s'hi va. Els de la Dharma m'explicaven que als anys vuitanta hi feien gires i tenien molt d'èxit i venien molts discs, però això ja fa una pila d'anys que es va acabar. Excepte alguna col·laboració puntual en algun festival d'àmbit tradicional, no hi ha res. Jo hi he tocat poquíssim. És molt més fàcil anar a qualsevol lloc del món que no pas a Espanya.

—**I aquesta antipatia és contra la música tradicional en general?**

—No, no. Jo penso que hi ha una falta de feedback brutal amb la música catalana. Per als cantautors d'aquí també és gairebé impossible d'anar-hi a tocar. No sé dir-te gaire el perquè, però això no és pas una cosa que hagi sorgit a partir dels últims moviments nacionalistes. És una cosa que ve de lluny.

—**Deixem-ho córrer. Als altres llocs de l'estranger, quina rebuda té la tenora?**

—Molt bona. Tot i ser un instrument tradicional i de construcció artesana, té un joc de claus que et permet tocar amb moltes tonalitats. Altres instruments tradicionals, com per exemple la gaita, el sac de gemecs o la gralla, no es poden adaptar tan bé a la música de fora. A Europa, en l'àmbit tradicional, la tenora ja es coneix bastant i moltes vegades, quan vaig a tocar de manera individual, em demanen de fer xerrades a conservatoris sobre aquest instrument.

—**Tinc entès que ve de la Catalunya Nord.**

—Sí, la van inventar els Toron a mitjan segle XIX, que és una època en què, a Europa, els constructors d'instruments feien moltes innovacions. També són els anys de la invenció del saxo i de la renovació de les claus del clarinet. Coneixes la història de la tenora?

—**Em sembla que no.**

—Valentí Toron venia d'una nissaga de constructors de Perpinyà que feien sacs de gemecs, xeremies i altres instruments. El seu fill, Andreu Toron, també es va dedicar a la construcció i va agafar

una xeremia i hi va posar una campana metàl·lica i unes claus. Va anomenar aquell instrument oboè-tenor, i el va presentar oficialment el vint-i-tres de desembre de l'any 1849 durant un concert de la banda de Perpinyà. Com que es conserva el document d'aquell acte, es considera que aquell dia és el naixement oficial de la tenora i que l'Andreu n'és el creador. Però pare i fill es van enfadar molt. Hi ha cartes d'en Valentí que demana als clients que sobretot no comprin instruments al seu fill. A més a més, s'han trobat tenores del pare, que va morir el 1850. Oficialment, es diu que la va inventar l'Andreu, però és probable que el pare ja hagués fet proves abans i que el fill li hagués plagiat l'instrument.

—**I més tard Pep Ventura el va incorporar a la cobla.**

—Andreu Toron esperava que la banda de Perpinyà li comprés l'instrument i

que es comencés a comercialitzar per tot Europa, però això no va passar. Pep Ventura, que a més de músic i compositor també era viatjant, va veure l'instrument i se'n va enamorar. Després el va combinar amb uns quants instruments més. Miquel Pardàs, que era de Verges, va inventar el ball de la sardana llarga, i l'any 1860 la cobla de Torroella ja va fer un concert al Liceu. L'eclosió de la sardana va ser d'un dia per l'altre, i de seguida hi va haver cobles per tot Girona.

—**Com la veu, de salut, la sardana?**

—El paper que jugava a la societat ha canviat molt, i avui ja no és el fenomen social que havia estat en altres temps. Hi ha un problema generacional i això crea seriosos dubtes al voltant de la seva continuïtat, però encara se celebren molts actes sardanistes i la quantitat de músics que hi participen és elevada. A més a més, el nivell musical de les

És molt més fàcil anar a tocar a qualsevol lloc del món que no pas a Espanya

cobles és el millor de la història perquè hi ha gent jove molt ben preparada i amb ganes de fer coses noves. Independentment del que passi amb la sardana com a dansa, jo penso que la cobla perdurà, tot i que potser tindrà un nou vessant de formació més concertística.

—I la tenora, com ha canviat al llarg dels anys?

—Alguns dels primers constructors eren molt bons, però durant els últims vint anys la tenora ha millorat molt. Han coincidit en el temps dos dels millors constructors de tenora de la història, que són Miquel Puigdel·lívol i l'equip que formen Pau Orriols i Alfons Sibila, i com que els músics hem demanat moltes millores, s'ha avançat molt. S'ha reduït el pes de l'instrument, se n'ha aconseguit l'afinació gairebé del tot, i l'aspecte mecànic s'ha simplificat molt. Els instruments d'abans no hi poden competir.

—Però a principis del segle passat Juli Garreta ja deia que la tenora era l'únic instrument del món que podia fer un crit de joia o de dolor amb veu humana.

—En Viladesau també ho deia. Entre els músics sempre s'ha pensat que la veu és l'instrument més perfecte perquè hi ha coses que la resta d'instruments no poden fer. En aquest sentit, com més t'acostis a la veu humana, mi-

llor. La tenora, pel seu caire melòdic, és un instrument més cantabile, i potser té més similitud amb la veu humana que no pas d'altres.

—I de totes les formacions en les quals ha tocat, en quines creu que la tenora se sent més còmoda?

—L'instrument només és una prolongació del músic. De vegades es parla excessivament de l'instrument, però al final qui s'adapta més bé a un estil de música o a un altre és la persona qui el toca. Jo sento molta curiositat per aquestes coses, i per això he anat fent propostes. He estat en duets amb acordió, orgue o piano, però també he fet grups de cambra, he tocat en grups de jazz i he col·laborat amb cantautors com Roger Mas o Lluís Llach. Personalment, des de jove, sempre he estat un fan terrible de la música de jazz. M'encanta l'època de fusió i músics com per exemple Pat Metheny. Quan em trobo en aquesta estètica, hi estic molt a gust. Però quan he de fer un concert de sardanes, també m'ho passo molt bé. La veritat és que sóc molt obert.

—Si hagués d'escollir un concert de tots els que ha fet, amb quin es quedaria?

—Uf... Te'n diré tres, va. El primer que em ve al cap és quan vaig tocar al Palau de la Música per primera vegada amb la cobla

del col·legi de Santa Maria de Blanes. Tenia catorze anys i havia de fer de solista, i em tremolava tot. Després, també recordo un concert de tenora que vaig fer amb l'Orquestra Simfònica de Vancouver, als Estats Units. A Amèrica és habitual que abans de l'actuació el director i l'artista convidat expliquin durant un quart d'hora les peces que tocaran. La sala era plena i hi havia unes dues mil persones. Explicar-los què era una tenora va ser un moment realment especial. En darrer lloc, també em ve al cap l'actuació que vaig fer amb la Dharma al festival Rock and Rio, al Brasil. Hi havia dues-centes cinquanta mil persones i va ser una festa. Vam tocar amb artistes coneguts com Sting, i el concert va ser brutal perquè la gent no va parar de ballar ni cantar ni un sol moment.

—Suposo que aquests són els moments que compensen totes les hores d'estudi.

—Aquests i molts d'altres. Fa unes setmanes vaig participar al concert d'homenatge a Francesc Burrull i vaig compartir escenari amb Serrat, Carles Benavent, Pere Tàpies i Carme Canela. Poder fer música amb gent tan gran i amb un instrument de casa és un goig, com una mena de confirmació o de reconeixement per la feina feta. Fa trenta anys, tot això era impensable per a un músic de tenora.

—Què és el que li queda per fer?

—Continuaré escrivint i fent projectes. Aniré endavant. Segurament em quedaran moltes coses per fer perquè sóc molt curiós i inquiet, però ara miro enrere i estic content. Tot allò que de petit volia fer amb l'instrument ja ho he pogut fer.

—Si pogués tornar a començar, encara seria músic?

—No veig per què no. He estat feliç. La música m'ha ofert molts més moments bons que no pas de dolents. He d'estar agraït perquè he pogut viure d'allò que més m'agrada.

Martí Cortadellas és professor.

Es parla excessivament de l'instrument, però al final qui s'adapta més bé a un estil de música o a un altre és la persona qui el toca